

AKADEMİK TARİH VE DÜŞÜNCE DERGİSİ

Academic Journal of History and Idea

Review Article

Received: 01.01.2026

Accepted: 30.03.2026

Şahismayıl İsmayilov*
<https://orcid.org/0000-0002-7441-3575>

Azerbaycan ve Türkiye Halkları Arasındaki İlişkilerin Tarihsel Köklerine Genel Bir Bakış

A General Overview of the Historical Roots of Relations Between
Azerbaijan and Turkey

Öz

Azerbaycan ve Türkiye halkları arasındaki ilişkiler, uzun tarihsel süreçler içerisinde şekillenmiş çok katmanlı ve süreklilik arz eden bir yapı sergilemektedir. Bu ilişkiler yalnızca coğrafi yakınlık veya dilsel benzerliklerle açıklanamayacak kadar derin olup, etnik köken birliği, kültürel süreklilik ve ortak tarihsel tecrübelerin etkileşimiyle oluşmuştur. Türk etnosunun teşekkül sürecinde Azerbaycan ve Anadolu coğrafyaları hem geçiş alanı hem de yerleşim sahası olarak belirleyici rol oynamış, bu durum iki bölge arasında kalıcı bir etkileşim zemini meydana getirmiştir. Orta Çağ'da Selçuklu siyasi yapılanması ile kurumsallaşan ilişkiler, ortak bir siyasal ve kültürel alanın oluşmasına imkân tanımıştır. Safevî ve Osmanlı dönemlerinde ise siyasal rekabet ve mezhepsel farklılıklar ortaya çıkmış, ancak kültürel ve dilsel süreklilik korunmuştur. Yeni ve modern dönemlerde bu ilişkiler, millî kimlik inşası ve ideolojik yakınlaşma çerçevesinde yeniden şekillenmiştir. Günümüzde Azerbaycan ve Türkiye arasındaki ilişkiler, tarihsel mirasın çağdaş siyasal ve stratejik iş birliklerine yansması olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar kelimeler: Azerbaycan–Türkiye ilişkileri, Türk halkları, ortak etnik köken, Selçuklular, Safevîler, Osmanlı Devleti

Abstract

The relations between Azerbaijan and Turkey display a multi-layered and historically continuous structure shaped over extended periods. These relations cannot be sufficiently explained solely by geographical proximity or linguistic similarity; rather, they are grounded in shared ethnic origins, cultural continuity, and the interaction of common historical experiences. During the formation of Turkic identity, the regions of Azerbaijan and Anatolia played a decisive role both as transitional zones and areas of settlement, thereby establishing a lasting basis for mutual interaction. In the Middle Ages, the institutionalization of relations under the Seljuk political framework enabled the emergence of a common political and cultural sphere. During the

*Associate Professor, Azerbaijan University of Languages, Azerbaijan University, Department of History, Azerbaijan, ismayilovsahismayil@gmail.com

Citation: İsmayilov, Ş. (2026). Azerbaycan ve Türkiye Halkları Arasındaki İlişkilerin Tarihsel Köklerine Genel Bir Bakış. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 13(2). 1-8. <https://doi.org/10.46868/atidd.2026.1089>

Copyright and License Statement — © 2026 Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi (*Academic Journal of History and Idea*). This article is published as an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution–NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>). The article may be used, shared, adapted, distributed, and reproduced in any medium or format for non-commercial purposes, provided that appropriate credit is given to the author(s) and the journal. The authors are solely responsible for the scientific, legal, and ethical content of the article; the editors and editorial board disclaim all responsibility.

Safavid and Ottoman periods, although political rivalry and sectarian differences emerged, cultural and linguistic continuity was largely maintained. In the modern era, these relations were reshaped within the framework of nation-building processes and ideological convergence. Today, relations between Azerbaijan and Turkey can be understood as the continuation of a shared historical legacy reflected in contemporary political and strategic cooperation.

Keywords: *Azerbaijan–Turkey relations, Turkic peoples, shared ethnic origin, Seljuks, Safavids, Ottoman Empire*

Giriş

Azerbaycan ve Türkiye halkları arasındaki ilişkiler, tarihsel süreklilik ve kültürel derinlik bakımından, yalnızca iki komşu toplum arasındaki etkileşimler çerçevesinde değerlendirilemeyecek kadar kapsamlı bir olguyu temsil etmektedir. Bu ilişkiler, Türk dünyasının tarihsel inşa sürecinin merkezi unsurlarından biri olarak, etnik köken birliği, dilsel süreklilik ve ortak kültürel üretim alanları üzerinden şekillenmiş çok katmanlı bir yapı ortaya koymaktadır. Bu bağlamda söz konusu ilişkiler, yalnızca tarihsel olayların kronolojik dizilimi olarak değil; kimlik oluşumu, kültürel aktarım ve siyasal örgütlenme süreçlerinin kesişiminde yer alan dinamik bir tarihsel alan olarak ele alınmalıdır.

Azerbaycan ve Anadolu coğrafyaları, erken dönemlerden itibaren Türk boylarının hareketliliğine sahne olmuş ve bu hareketlilik, iki bölge arasında süreklilik arz eden bir etkileşim hattının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu hat, yalnızca göç ve yerleşim süreçleriyle sınırlı kalmamış; dilin, kültürel kodların ve toplumsal yapıların karşılıklı etkileşim içinde biçimlenmesini mümkün kılmıştır. Bu nedenle Azerbaycan ve Türkiye halkları arasındaki yakınlık, yüzeysel benzerliklerin ötesinde, uzun süreli tarihsel etkileşimlerin ürettiği yapısal bir bütünlük olarak değerlendirilmelidir.

Orta Çağ'dan itibaren şekillenen siyasal yapılar, bu ilişkilerin kurumsal boyut kazanmasında belirleyici bir rol oynamıştır. Selçuklu siyasal düzeniyle ortaya çıkan ortak yönetim ve kültür havzası, Azerbaycan ve Anadolu sahalarını yalnızca coğrafi olarak değil, aynı zamanda idari ve kültürel düzlemde de birbirine bağlamıştır. Bu süreçte gelişen şehir kültürü, ilim çevreleri ve ekonomik ağlar, iki bölge arasında kalıcı bir etkileşim zemini oluşturmuş; söz konusu zemin sonraki dönemlerde farklı siyasal yapıların ortaya çıkmasına rağmen sürekliliğini korumuştur. Bununla birlikte tarihsel ilişkiler tek yönlü bir bütünleşme süreci olarak değerlendirilmemelidir. Özellikle erken modern dönemde ortaya çıkan siyasal rekabetler ve mezhepsel ayrışmalar, ilişkilerin farklı boyutlar kazanmasına neden olmuştur. Ancak bu tür ayrışmalar, kültürel ve dilsel sürekliliği ortadan kaldırmamış; aksine, ortak tarihsel hafızanın farklı biçimlerde yeniden üretilmesine yol açmıştır. Bu durum, Azerbaycan ve Türkiye halkları arasındaki ilişkilerin esnek ve yeniden üretilebilir bir karakter taşıdığını göstermektedir. Modern döneme gelindiğinde ise, bu tarihsel birikim yeni anlam katmanları kazanmış; millî kimlik inşası, ideolojik yönelimler ve devletleşme süreçleri aracılığıyla yeniden yorumlanmıştır. Böylece tarihsel bağlar, yalnızca geçmişe ait bir miras olmaktan çıkarak, çağdaş siyasal ve toplumsal ilişkilerin belirleyici unsurlarından biri hâline gelmiştir. Günümüzde iki

ülke arasındaki çok boyutlu iş birliği, bu tarihsel sürekliliğin güncel tezahürü olarak okunabilir. Bu çalışmanın temel amacı, Azerbaycan ve Türkiye halkları arasındaki ilişkileri tarihsel süreklilik, kültürel etkileşim ve siyasal dönüşüm süreçleri çerçevesinde bütüncül bir yaklaşımla incelemektir. Bu doğrultuda, ilişkilerin yalnızca belirli dönemlere indirgenmeden, uzun vadeli tarihsel dinamikler içinde analiz edilmesi hedeflenmektedir. Böyle bir yaklaşım, hem geçmişin daha sağlıklı yorumlanmasına hem de günümüz ilişkilerinin kavramsal çerçevesinin daha açık biçimde ortaya konulmasına katkı sağlayacaktır.

Azerbaycan ve Türkiye Halklarının Ortak Etnik Kökeni ve İlk Tarihsel İlişkileri

Azerbaycan ve Türkiye halkları arasında mevcut olan ilişkilerin temelinde ortak etnik köken yer almaktadır. Tarihsel-etnografik araştırmalar, her iki halkın da Türk etnosunun Oğuz koluna mensup olduğunu ve bu mensubiyetin uzun bir tarihsel gelişim süreci içerisinde şekillendiğini ortaya koymaktadır. Türk boylarının ilk yerleşim alanları Orta Asya olmakla birlikte, iklim değişiklikleri, ekonomik gereksinimler ve siyasal çatışmalar gibi çeşitli nedenlerle bu boylar batıya doğru geniş çaplı göç hareketleri gerçekleştirmiştir. Bu göç dalgalarının başlıca yönlerinden biri Azerbaycan toprakları olmuştur.

Azerbaycan, coğrafi konumu itibarıyla Orta Asya ile Ön Asya arasında doğal bir köprü işlevi görmüştür. Bu nedenle Oğuz boylarının önemli bir bölümü bu topraklarda yerleşmiş, zamanla yerli etnik unsurlarla kaynaşarak Azerbaycan Türklerinin etnik temelini oluşturmuştur. Aynı boyların bir kısmı ise Anadolu'ya yönelerek Türkiye Türklerinin etnogenez sürecinde rol oynamıştır. Bu tarihsel süreç, iki halk arasında genetik, dilsel ve kültürel bir yakınlığın ortaya çıkmasına yol açmış; söz konusu yakınlık günümüzde de açık biçimde gözlemlenmektedir.

Dil faktörü, ortak etnik kökenin en önemli göstergelerinden biridir. Azerbaycan Türkçesi ile Türkiye Türkçesi, Oğuz grubuna dâhil olup aynı dil köküne dayanmaktadır. Dilbilgisel yapı, söz varlığı ve fonetik özellikler bakımından bu diller arasında yüksek düzeyde bir benzerlik mevcuttur. Bu benzerlik tesadüfi olmayıp, tarihsel gelişimin ve uzun süreli ortak kültürel çevrenin bir sonucudur. Bu nedenle Azerbaycan ve Türkiye Türkleri, çoğu zaman tercümeğe ihtiyaç duymadan birbirlerini anlayabilmektedir; bu durum, karşılıklı anlaşılabilirlik açısından dikkat çekici bir dilsel sürekliliğe işaret etmektedir (Hasanov, 2018). Ortak etnik köken yalnızca dil ile sınırlı değildir. Folklor örnekleri, mitolojik tasavvurlar, gelenek ve görenekler ile inanç sistemleri de bu birliğin önemli göstergeleri arasında yer almaktadır. Her iki halkın folklorunda kahramanlık, aile değerleri, toplumsal dayanışma ve özgürlük düşüncesi temel temalar olarak öne çıkmaktadır. Özellikle “Kitab-ı Dede Korkut” destanı, Azerbaycan ve Türkiye halkları arasındaki ortak kültürel mirasın en önemli örneklerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Bu destan, hem Azerbaycan hem de Anadolu coğrafyasında şekillenmiş ve her iki toplumun tarihsel hafızasında kalıcı bir yer edinmiştir (Süleymanov, 2015).

Tarihsel kaynaklar, Azerbaycan topraklarının uzun süre Türk boylarının siyasal ve kültürel merkezlerinden biri olduğunu göstermektedir. Burada şekillenen devletçilik gelenekleri, daha sonra Anadolu coğrafyasında kurulan Türk siyasi yapıları üzerinde de etkili olmuştur. Bu bağlamda Azerbaycan, yalnızca bir geçiş alanı değil; aynı zamanda Türk kültürünün biçimlendiği önemli merkezlerden biri olarak değerlendirilebilir. Anadolu'ya göç eden boylar, bu kültürel birikimin temel unsurlarını da beraberlerinde taşımış; böylece Azerbaycan ile Türkiye arasındaki kültürel bağlar daha da pekişmiştir.

Etnik yakınlık, dinî faktörle de tamamlanmıştır. İslam dininin kabulünden sonra Azerbaycan ve Türkiye halkları, ortak dinî değerler temelinde daha güçlü bir bütünleşme sürecine girmiştir. İslam kültürü, bu toplumların manevi dünyasının şekillenmesinde belirleyici olmuş; toplumsal ilişkiler ve hukuk anlayışı üzerinde kalıcı etkiler bırakmıştır. Bu ortak dinî zemin, kültürel etkileşimi derinleştirmiş ve toplumsal düzeyde karşılıklı güvenin oluşmasına katkı sağlamıştır. Bu çerçevede, Azerbaycan ve Türkiye halkları arasındaki ilişkilerin ilk aşaması tesadüfi etkileşimlerin ürünü olmayıp, uzun süreli tarihsel süreçlerin bir sonucudur. Ortak etnik köken, dil birliği, kültürel benzerlikler ve dinî yakınlık, bu ilişkilerin temelini oluşturmaktadır. Bu temel üzerinde şekillenen tarihsel birikim, sonraki dönemlerde siyasal, ekonomik ve kültürel ilişkilerin gelişmesine zemin hazırlamıştır.

Orta Çağ'da Azerbaycan–Anadolu İlişkileri ve Selçuklu Faktörü

Azerbaycan ve Türkiye halkları arasındaki ilişkilerin gelişiminde Orta Çağ dönemi özel bir aşama teşkil etmektedir. Bu dönemin temel belirleyici unsuru, Selçuklu Türklerinin tarih sahnesine çıkması ve geniş bir coğrafyada siyasal egemenlik kurması olmuştur. XI. yüzyıldan itibaren Selçukluların Ön Asya ve Kafkasya topraklarına yönelik seferleri sonucunda Azerbaycan ve Anadolu, ortak bir siyasal, etnik ve kültürel alan içinde bütünleşmeye başlamıştır. Bu süreç, iki halk arasında mevcut olan etnik ve kültürel yakınlığı daha da güçlendirmiştir (Aliyev, 2016).

Selçuklu boylarının Azerbaycan topraklarına yerleşmesi tesadüfi nitelik taşııyordu. Azerbaycan, hem stratejik konumu hem de ekonomik ve kültürel potansiyeli bakımından Selçuklular için büyük önem arz etmekteydi. Bu bölgelerde mevcut olan şehir kültürü, ticaret yolları ve tarım gelenekleri, Selçuklu devlet yapısının güçlenmesine elverişli bir zemin oluşturmuştur. Aynı zamanda Azerbaycan, Selçuklular için Anadolu'ya geçiş noktası işlevi görmüştür. Bu nedenle Azerbaycan ile Anadolu arasındaki ilişkiler daha yoğun bir nitelik kazanmıştır.

Selçuklu Devleti döneminde Azerbaycan şehirleri — Gence, Nahçıvan, Tebriz ve Şamahı — siyasal ve kültürel merkezler hâline gelmiştir. Bu şehirlerde bilim, mimarlık ve zanaatkarlık alanları hızla gelişmiştir. Benzer süreçler Anadolu coğrafyasında da gözlemlenmiştir. Konya, Kayseri ve Sivas gibi şehirler Selçuklu kültürünün başlıca merkezleri olmuştur. Bu şehirler arasında âlimlerin, şairlerin ve sanatkarların karşılıklı dolaşımı, kültürel entegrasyonu daha da güçlendirmiştir (Guliyev,

2019). Selçuklu döneminde oluşan kültürel ortam, Azerbaycan ve Anadolu arasında ortak bir değerler sisteminin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Mimari eserlerdeki benzerlikler ve dinî yapıların üslup birliği bu kültürel ilişkilerin açık göstergeleri arasında yer almaktadır. Medreseler, kervansaraylar ve camiler, her iki coğrafyada da benzer mimari özellikleriyle dikkat çekmekte; bu durum ortak bir estetik anlayışın varlığını ortaya koymaktadır. Ekonomik ilişkiler de Selçuklu döneminde önemli bir rol oynamıştır. Azerbaycan ile Anadolu arasında ticaret yolları gelişmiş; ipek, metal ürünleri ve tarım ürünleri karşılıklı olarak mübadele edilmiştir. Ticaret yalnızca ekonomik kazanç sağlamamış, aynı zamanda kültürel ve toplumsal temasları da artırmıştır. Tüccarlar aracılığıyla dil, gelenek ve kültürel değerlerin dolaşımı hız kazanmıştır. Selçuklu Devleti, yalnızca siyasal bir birlik oluşturmakla kalmamış; aynı zamanda Türk-İslam kültürünün bölgede kökleşmesine de zemin hazırlamıştır. Bu kültür, hem Azerbaycan hem de Anadolu toplumlarının dünya görüşünün şekillenmesinde etkili olmuştur. İslamî değerler ile Türk geleneklerinin sentezi sonucunda oluşan toplumsal yapı, sonraki dönemlerde ortaya çıkan devletlerin ideolojik ve kültürel zeminine katkı sağlamıştır.

Selçuklu döneminin önemli sonuçlarından biri de Azerbaycan ve Türkiye halkları arasında ortak bir tarihsel hafızanın oluşmasıdır. Bu hafıza, ortak kahramanlık anlatıları, tarihsel olaylar ve kültürel semboller etrafında şekillenmiştir. Sonraki yüzyıllarda bu ortak hafıza, halklar arasındaki ilişkilerin korunmasında ve sürdürülmesinde önemli bir işlev görmüştür. Sonuç olarak, Selçuklu dönemi, Azerbaycan–Türkiye ilişkilerinin yalnızca güçlenmesi açısından değil, aynı zamanda sistemli bir nitelik kazanması bakımından da belirleyici bir aşama olmuştur. Bu dönemde şekillenen siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkiler, sonraki yüzyıllarda iki halk arasındaki ilişkilerin gelişmesi için sağlam bir zemin oluşturmuştur.

Safevîler Döneminde Azerbaycan–Osmanlı İlişkileri ve Kültürel-Siyasal Karşılıklı Etkileşim

Safevîler dönemi, Azerbaycan tarihinde devletçilik açısından özel bir aşama teşkil etmekle birlikte, Azerbaycan ve Türkiye halkları arasındaki ilişkilerin çok katmanlı bir gelişim evresi olarak da değerlendirilmektedir. XV. yüzyılın sonları ile XVI. yüzyılın başlarında teşekkül eden Safevî Devleti, Türk kökenli bir hanedan tarafından kurulmuş ve kısa süre içerisinde bölgenin önemli siyasal merkezlerinden biri hâline gelmiştir. Bu devletin temel dayanağı Azerbaycan toprakları olmuş, Tebriz uzun süre başkent işlevini yerine getirmiştir. Bu bağlamda Azerbaycan, dönemin siyasal, kültürel ve ideolojik merkezlerinden biri olarak öne çıkmıştır. Osmanlı Devleti ile Safevîler arasındaki ilişkiler çoğu zaman yalnızca askerî-siyasal düzlemde değerlendirilir. Bununla birlikte, bu ilişkiler yalnızca rekabet ve çatışma ile sınırlı kalmamış; aynı zamanda kültürel ve düşünsel etkileşimlerle de şekillenmiştir. Her iki devletin de Türk etnosuna ve İslam kültürüne dayanması,

farklılıkların ortaya çıktığı dönemlerde dahi ortak kültürel zeminin tamamen ortadan kalkmasını engellemiştir.

Safevî Devleti, Azerbaycan Türklerinin siyasal öz bilinç kazanmasında önemli bir rol oynamıştır. Osmanlı Devleti ise Anadolu Türklerinin devletçilik geleneğinin kurumsallaşmasında belirleyici olmuştur. Bu durum, aynı etnik kökene sahip iki toplumun farklı siyasal yapılarda temsil edilmesine yol açmış; ilişkilerde hem yakınlık hem de rekabet unsurlarının birlikte var olmasına neden olmuştur (Məmmədov, 2017). Dinî farklılıklar, Safevî–Osmanlı ilişkilerinde belirleyici unsurlardan biri olmuştur. Safevîlerin Şû mezhebini resmî devlet politikası hâline getirmesi, Osmanlılarla ideolojik ayrışmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bununla birlikte, bu farklılık toplumsal düzeydeki kültürel yakınlığı tamamen ortadan kaldırmamıştır. Sınır bölgelerinde yaşayan halklar arasında ekonomik ve kültürel ilişkilerin devam ettiği; dil, gelenek ve yaşam tarzı bakımından sürekliliğin korunduğu görülmektedir.

Kültürel alandaki karşılıklı etkileşim özellikle edebiyat sahasında belirginleşmektedir. Azerbaycan klasik edebiyatı ile Osmanlı edebî çevresi arasında karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Bu durum, ortak estetik anlayışın ve düşünsel birikimin farklı coğrafyalarda benzer biçimlerde geliştiğini göstermektedir. Mimarlık ve güzel sanatlar alanında da benzer eğilimler gözlemlenmektedir. Safevî ve Osmanlı mimarileri arasında üslup farklılıkları bulunsa da, genel Türk-İslam mimari geleneği korunmuştur. Kamusal yapıların planlanması ve estetik anlayış, her iki coğrafyada da benzer ilkeler doğrultusunda şekillenmiştir. Safevîler döneminde Azerbaycan, yalnızca siyasal bir merkez değil, aynı zamanda bilimsel ve kültürel bir odak noktası olarak da öne çıkmıştır. Bu bölgeden Osmanlı topraklarına âlimler ve sanatkârlar göç etmiş; benzer hareketlilik ters yönde de gerçekleşmiştir. Bu karşılıklı dolaşım, kültürel etkileşimin sürekliliğini sağlamıştır. Sonuç olarak Safevîler dönemi, Azerbaycan ve Türkiye halkları arasındaki ilişkilerin hem farklılaşma hem de süreklilik unsurlarını birlikte barındırdığı bir dönemdir. Bu süreç, sonraki dönemlerde şekillenecek ilişkilerin tarihsel ve düşünsel temelini oluşturmuştur.

XIX–XX. Yüzyıllarda Azerbaycan–Türkiye İlişkilerinde Millî Uyanış ve İdeolojik Yakınlaşma

XIX. yüzyıl, Azerbaycan ve Türkiye halklarının tarihsel gelişiminde yeni bir aşamanın başlangıcı olarak değerlendirilmektedir. Bu dönem, imparatorluk yapılarının çözülmeye başladığı ve millî kimlik anlayışının giderek belirginleştiği bir süreçtir. Her iki toplum da büyük imparatorlukların sınırları içerisinde yaşamış; ancak bu yapıların zayıflamasıyla birlikte millî düşünce ön plana çıkmıştır. Bu gelişmeler, iki halk arasındaki ideolojik yakınlaşmayı güçlendirmiştir.

XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren aydınlanma düşüncesi, Azerbaycan ve Türkiye toplumlarında paralel biçimde yayılmaya başlamıştır. Eğitim, basın ve edebiyat, bu sürecin temel araçları hâline gelmiştir. Karşılıklı entelektüel etkileşim, fikirlerin coğrafi sınırları aşarak yayılmasına

zemin hazırlamıştır (Huseynova et al., 2025). Bu dönemde Türkçülük düşüncesinin ortaya çıkışı, Azerbaycan ve Türkiye halkları arasındaki ideolojik yakınlaşmanın temel unsurlarından biri olmuştur. Ortak dil, kültür ve tarihsel hafıza üzerine inşa edilen bu düşünce sistemi, iki toplum arasındaki bağların teorik çerçevesini güçlendirmiştir (Talışinski & Nadirova, 2024). XX. yüzyılın başlarında ortaya çıkan siyasal dönüşümler, Azerbaycan ile Türkiye arasındaki ilişkileri yeni bir tarihsel düzleme taşımıştır. İmparatorluk yapılarının çözülme sürecine girmesi ve ulus-devlet modelinin giderek belirleyici hâle gelmesi, her iki toplumda da siyasal öz bilinç ve bağımsızlık arayışlarını güçlendirmiştir. Bu bağlamda Azerbaycan'da modern devlet yapılanmasının ortaya çıkışı, yalnızca bölgesel bir gelişme olarak değil, aynı zamanda Türk dünyasında yeni bir siyasal paradigmanın şekillenmesi açısından da önem taşımaktadır. Anadolu'da yürütülen siyasal ve askerî mücadele ile Kafkasya'daki gelişmeler arasında oluşan paralellik, iki coğrafya arasında tarihsel olarak mevcut olan bağların modern dönemde yeniden tanımlandığını göstermektedir. Bu süreçte karşılıklı dayanışma, yalnızca askerî veya diplomatik düzeyde değil; aynı zamanda ortak kimlik, tarihsel hafıza ve siyasal tahayyül çerçevesinde de kendini göstermiştir. Böylece Azerbaycan–Türkiye ilişkileri, geleneksel kültürel yakınlığın ötesine geçerek, modern siyasal iş birliğinin temellerinin atıldığı bir evreye ulaşmıştır.

Azerbaycan Halk Cumhuriyeti döneminde Türkiye ile ilişkiler yalnızca askerî alanla sınırlı kalmamış; diplomatik ve kültürel iş birliği de gelişmiştir. Bu süreçte karşılıklı entelektüel ve siyasal etkileşim, ilişkilerin daha sistemli bir nitelik kazanmasına katkı sağlamıştır (Kasimov, 2020). Sovyet dönemi boyunca resmî ilişkiler sınırlı olsa da, kültürel ve manevi bağlar tamamen ortadan kalkmamıştır. Ortak tarih ve kültürel hafıza, farklı araçlar üzerinden varlığını sürdürmüştür. 1991 yılında Azerbaycan'ın bağımsızlığını yeniden kazanmasıyla birlikte Azerbaycan–Türkiye ilişkilerinde yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönemde ilişkiler çok boyutlu bir yapıya kavuşmuş; siyasal, ekonomik ve kültürel alanlarda yoğun iş birlikleri gelişmiştir. Sonuç olarak XIX–XX. yüzyıllarda yaşanan millî uyanış ve ideolojik yakınlaşma süreçleri, Azerbaycan ve Türkiye halkları arasındaki modern ilişkilerin temelini oluşturmuştur. Bu süreç, tarihsel süreklilik ile modern siyasal yapıların kesişim noktasında şekillenen dinamik bir gelişim alanı olarak değerlendirilebilir.

Sonuç

Bu çalışma kapsamında gerçekleştirilen çok yönlü değerlendirme, Azerbaycan ve Türkiye halkları arasındaki ilişkilerin tarihsel süreklilik gösteren, çok katmanlı ve yapısal bir karaktere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. İncelenen veriler, söz konusu ilişkilerin yalnızca belirli dönemsel etkileşimlerin ürünü olmadığını; aksine etnik köken birliği, kültürel süreklilik ve siyasal tecrübenin uzun tarihsel süreçler içerisinde iç içe geçmesiyle şekillendiğini göstermektedir. Özellikle Oğuz kökenine dayanan etnik ortaklık, iki toplum arasında dilsel ve kültürel yakınlığın temelini oluşturmuş; bu yakınlık, tarih boyunca farklı siyasal yapılar altında varlığını sürdürmüştür. Orta

Çağ'da Selçuklu faktörüyle kurumsallaşan ilişkiler, Azerbaycan ve Anadolu sahalarını ortak bir siyasal ve kültürel havza içerisinde bütünleştirmiştir. Safevî–Osmanlı döneminde ise ilişkiler daha karmaşık bir nitelik kazanmış; siyasal rekabet ve mezhepsel farklılaşmaların yanı sıra kültürel etkileşim sürekliliğini korumuştur. Bu durum, tarihsel ilişkilerin tek boyutlu değil, aksine dinamik ve çok yönlü bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. XIX ve XX. yüzyıllarda ortaya çıkan millî uyanış hareketleri ve ideolojik dönüşümler, iki halk arasındaki ilişkileri yeni bir düzleme taşımıştır. Türkçülük düşüncesi etrafında şekillenen ideolojik yaklaşma, ortak tarihsel hafızanın modern bir yorumunu ortaya koymuş; böylece ilişkiler yalnızca kültürel değil, aynı zamanda düşünsel ve siyasal bir boyut kazanmıştır. Bu süreç, modern devletler arası ilişkilerin zihinsel ve kavramsal altyapısını hazırlamıştır. Günümüzde Azerbaycan ve Türkiye arasındaki ilişkiler, tarihsel mirasın çağdaş siyasal ve stratejik iş birliklerine yansması olarak değerlendirilebilir. Ortak dil, kültür ve tarihsel bilinç, bu ilişkilerin yalnızca pragmatik çıkarlar çerçevesinde değil, aynı zamanda derin bir toplumsal ve zihinsel bağlam içerisinde gelişmesini sağlamaktadır. Bu bağlamda ilişkiler, klasik devletler arası diplomatik etkileşim modellerinin ötesine geçerek, tarihsel sürekliliğe dayanan özgün bir iş birliği biçimi ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, Azerbaycan ve Türkiye halkları arasındaki ilişkiler, tarihsel kökenleri itibarıyla süreklilik arz eden; kültürel, etnik ve siyasal unsurların karşılıklı etkileşimiyle şekillenen bir bütünlük sergilemektedir. Bu bütünlük, yalnızca geçmişin bir mirası değil, aynı zamanda günümüz ilişkilerinin açıklanmasında ve geleceğe yönelik stratejik yönelimlerin belirlenmesinde temel bir referans çerçevesi sunmaktadır. Bu nedenle söz konusu ilişkilerin tarihsel perspektif içinde ele alınması, hem akademik analiz hem de uygulamaya dönük değerlendirmeler açısından vazgeçilmez bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

Author Contributions

The author is solely responsible for the conceptualization, methodology, analysis, and writing of the study.

Kaynaklar

Aliyev, K. (2016). *Selçuqlar dövründə Azərbaycan*. Bakı.

Guliyev, V. (2019). *Orta əsr Türk dövlətləri*. Bakı.

Hasanov, A. (2018). *Türk xalqlarının tarixi*. Bakı.

Huseynova, M., Talishinsky, E., Yılmaz, B. A., Babayeva-Şükürova, F., İsmayılov, S., & İşbilir, C. (2025). *Shared identity and philosophical heritage: The history of thought in Turkic culture*. BZT Turan Publishing House.

Kasımov, M. (2020). *Türkçülük ideologiyası*. Bakı.

Məmmədov, S. (2017). *Səfəvi dövləti*. Bakı.

Süleymanov, C. (2015). *Azərbaycan etnogenezi*. Bakı.

Talışinski, E., & Nadirova, S. (2024). M. Ə. Rəsulzadənin siyasi görüşlərində milli identiklik məsələsinə dair. *BENGI Dünya Yörük-Türkmen Araşdırmaları Dərgisi*, xüsusi buraxılış, 263–275.